

Thorbjörn Fälldin: Installationstal som Centerpartiets partiordförande

Talare

Thorbjörn Fälldin
Partiordförande

Datum

23 juni 1971

Plats

Halmstad

Omständigheter

I dag känner säkert nästan alla lättad över att det igår äntligen kunde träffas uppgörelse mellan de stora parterna på arbetsmarknaden.

Vi vågar nu tro, att arbetsfreden är säkrad. Hade det blivit konflikt med strejker på livsviktiga punkter, hade konsekvenserna blivit katastrofala för såväl enskilda människor som samhälle. Det hade varit fråga om ekonomiska förluster av väsentligt större storlek än den mellanskillnad som striden gäller. Detta visar hur sårbart vårt samhälle är – hur viktigt det är att det inte sker avbrott i näringslivets och samhällets funktioner.

Denna avtalsrörelses huvudtema har varit låglöneprofilen. Nu kan man konstatera, att resultatet främst blir en lyftning av låglönegrupperna. Vi noterar det med tillfredsställelse. För de jämlikhetsmålsättningar, som är utgångspunkten för centerns program, är det väsentligt att det sker en utjämning av inkomstskillnaderna. Att detta är en svårlöst fråga har årets avtalsrörelse visat. Resultatet är ett steg åt rätt håll.

Men samtidigt står det klart att vi för framtiden måste försöka bemästra problemen kring arbetsmarknad och inkomstbildning på bättre sätt än tidigare.

Strängt taget varje år har vi fått uppleva att vi kommit ett stycke utanför vad en stabil samhällsekonomi kan tillåta. Resultatet har blivit ökad inflation. 60-talet

är ett enda långt bevis för detta. Det drabbar särskilt låginkomstgrupperna. Det försämrar vår konkurrenskraft mot utlandet – och det leder till att även utvecklingsbara företag får läggas ned och många drabbas av arbetslöshet.

Vi har betraktat det som en självklarhet, att parterna på arbetsmarknaden skall ha frihet att träffa avtal. Denna uppfattning kan vi inte ändra. Jag tror inte, att vårt näringsliv och vår samhällsekonomi, vår så kallade blandekonomi, kan fungera utan en fri arbetsmarknad. Vi måste slå vakt om den fria arbetsmarknaden. Men det betyder också, att arbetsmarknadens parter måste ta ett stort ansvar för samhällsekonomin. Det är nödvändigt för oss alla att vi håller oss inom det samhällsekonomiska utrymmet.

Det är helt enkelt så, att samhället och arbetsmarknaden måste dela på ansvaret för samhällsekonomin. Samhälle och arbetsmarknadens parter måste gemensamt klara den samhällsekonomiska stabiliteten. De måste gemensamt kämpa mot inflationen.

Problemet är – och det är ett huvudproblem för 1970-talet – att skapa vägar för det nödvändiga samförståndet. Vi har fört fram tanken på stabiliseringskonferenser, rundabordskonferenser, där de politiska instanserna och arbetsmarknads- och näringslivsorganisationerna kunde möta varandra och nå fram till gemensamma linjer.

Man kan inte komma ifrån, att två parter, som skall dela på ansvaret, också måste ta gemensamma tag. Rundabordstanken har kritiserats en del. Men jag tror, att den dock måste bli första steget till en lösning av detta svåra problem, som vi måste klara – om vi vill klara samhällsekonomin, konkurrenskraften och sysselsättningen.

Det är den mest påträngande uppgiften i svensk politik just nu – att skapa förutsättningar för en varaktig samhällsekonomisk förbättring. Produktionsökningen har under 60-talet undan för undan stagnerat. Samtidigt har den alltmer besvärande bristen på balans i utrikesaffärerna verkat förlamande på den ekonomiska politiken.

Det senaste halvåret har den allmänna avmattningen i konjunkturen ytterligare förvärrats. Arbetslösheten har ökat på ett oroväckande sätt. Liksom tidigare är det i första hand de sysselsättningsvaga områdena i landet, som drabbats. En

stor del av de arbetslösa är ungdomar, som kommer direkt från skolan eller värnplikten.

Dessa förhållanden påverkar självfallet både möjligheterna för den enskilde att skaffa sig större inkomster och takten i det sociala reformarbetet. Det är ofrånkomligt att kampen på löne marknaden hårdnar, när det totala utrymme som står till buds krymper. En sådan utveckling försvårar också allvarligt möjligheterna att åstadkomma löneutjämning.

Men man kan inte komma ifrån att orsakerna till stor del måste sökas i försummelser i den ekonomiska politiken. Den långsamma ökningen av industriinvesteringarna, avsaknaden av en bestämd målsättning i näringspolitiken, övertron på strukturomvandlingens välsignelser och de ständiga prisökningarna har sannerligen inte utgjort god grogrund för ökad ekonomisk tillväxt och höjning av det materiella välståndet.

Det gäller nu att i första hand öka investeringarna i industrin och andra delar av näringslivet. Det är nödvändigt för att vi skall kunna hålla uppe sysselsättningen under den kommande vintern, som annars kommer att bli mycket besvärlig, och för att vi skall kunna öka produktionen och exporten och därmed klara utrikesbalansen.

Det är ingen tvekan om att åtgärderna hittills är otillräckliga för att undanröja risken för en rekordstor arbetslöshet under den kommande vintern. Ett minimikrav i dagens läge är att företagen får möjlighet att använda sina investeringsfonder fritt för investeringar utanför storstadsområdena och att ytterligare räntesänkning genomförs. Detta måst kompletteras med en kraftig satsning på arbetsmarknads- och lokaliseringpolitiska åtgärder.

Långtidsutredningen har räknat med att tillgången på arbetskraft fram till 1975 skulle öka med endast 80.000 personer. Då har man räknat med en nettoinvandring på 20.000 personer per år. Men samtidigt skulle man behöva anställa ytterligare 185.000 hos kommuner, landsting och stat.

Det blir svårt att få den ekvationen att gå ihop. Vi ställer stora anspråk på den offentliga sektorn, det vill säga på staten och kommunerna. Många och allt fler uppgifter kan vi lösa bäst genom samhället, som är vårt gemensamma instrument. Det är fel att tala om att man skulle kunna minska den offentliga

sektorns uppgifter. Vi måste öka dem, om vi skall klara jämlikhet, trygghet, utbildning, miljövård, regionalpolitik och näringspolitik och så vidare.

Men det är svårt att klara fram de möjliga effektivitets- och produktivitetsvinsterna i statens och kommunernas verksamhet, därför att vi inte här som i näringslivet kan lita till konkurrensprincipen. Jag är övertygad om att stora vinster kan hämtas genom ökad effektivitet i den offentliga sektorn. Det är en sak som länge förbisetts. Vi måste koncentrera våra ansträngningar på detta nu.

Ett lika stort – och kanske svårare – problem är att få arbetskraft till industrin. Det finns ett växande motstånd hos särskilt ungdomen mot industriarbete, mot kroppsarbete [2].

Det är redan nu brist på kroppsarbetare på vissa områden. Samtidigt är det överskott på akademiskt utbildade inom vissa grenar. Detta är en allvarlig och svårbemästrad situation. Vi måste ha människor som vill kroppsarbete. Det gäller det primära arbetet i vårt näringsliv, i industri och jordbruk. Klarar vi inte det, så kan samhället inte fungera.

Det är lätt att peka på orsaken. Kroppsarbetets villkor är inte sådana, att ungdomen vill acceptera dem. Då måste vi ändra på det. Vi behöver kroppsarbetarna, och då måst vi värdera kroppsarbetet efter vad det betyder. Det gäller naturligtvis löner och inkomster. Men det är lika viktigt att förbättra arbetsmiljöerna och företagsdemokratien. Särskilt för kroppsarbetet gäller det att ta itu med dessa problem.

Vi måste se till att arbetsmiljöerna blir trivsamma och tillfredsställande ur hälsosynpunkt och att varje människa får ett ökat inflytande över sin egen arbetssituation. Det gäller också att göra yrkesutbildningen attraktiv och meningsfull.

Som framgått av nyhetssändningarna i radion i dag har en överenskommelse nu träffats om villkoren för Englands anslutning till den gemensamma marknaden – EEC. Detta måste betecknas som en stor händelse i den handelspolitiska utvecklingen.

För svenskt vidkommande knyter sig nu intresset bland annat till vad som

kommer att hända i förhandlingarna med Danmark och Norge. EEC-kommissionens ståndpunkt om samarbete med de neutrala staterna måste givetvis accepteras som ett första förhandlingsbud men kan inte godtas som underlag för en slutlig överenskommelse.

Mot den bakgrunden och i enlighet med vår egen strävan att upprätta ett nära, omfattande och varaktigt samarbete med den utvidgade stormarknaden i Europa, utan att det tillåts inkräkta på vår neutralitetspolitik skall den svenska förhandlingsinriktningen ses. Ett viktigt led i det samarbetet blir att för berörda länder ytterligare klargöra vårt lands ställning politiskt och ekonomiskt och undersöka förutsättningarna för olika samarbetsformer.

Jag betraktar det som mycket viktigt att allmänheten fortlöpande informeras om vad som kommer fram vid kontakterna med de olika medlemsländerna och att vi får en levande debatt om hur den svenska förhandlingspositionen slutgiltigt skall utformas.

Jag sade här på stämman när jag tackade Gunnar Hedlund att det decentraliserade samhället ger de bästa förutsättningarna för jämlikhet och trygghet. De avser vi inte bara högsta möjliga jämlikhet och trygghet i ekonomiska avseenden utan också i tillvaron överhuvudtaget. Att skapa trygg miljö framstår som den kanske angelägnaste trygghetsfrågan för framtiden.

Att centern fört fram miljöfrågorna i fokus är väl numera oomstritt. Det har väckts en stor opinion för miljöfrågorna. Denna opinion ser i allt större utsträckning miljöfrågorna i ett stort sammanhang. Det är vad vi gjorde redan i våra första förslag. Då gick det inte att få andra med på sådana tankegångar. Miljöfrågorna hör nära samman med decentraliseringsaspekterna.

I ett koncentrerat och centraliserat samhälle måste vi räkna med en sänkt standard. Jag avser då en standard där man vid mätningen räknar med miljöfaktorerna, och där man på minussidan tar med stressen, otryggheten, förstörelse av vatten, förorening av luft, förstörelse av natur och förbuskning av kulturlandskapet.

Koncentration och folkhopträngningen måst hejdas – särskilt av miljöpolitiska skäl.

När vi aktualiserade miljöfrågorna för rätt många år sedan, intog naturligtvis arbetsmiljön en framträdande plats. Arbetsmiljöerna har, som jag nyss sade, en grundläggande betydelse för människornas trivsel och välbefinnande. Omgivningen i arbetet måste vara så stimulerande som möjligt. Det gäller alla arbetsplatser. Det gäller som jag sa, särskilt kroppsarbetets villkor.

Det är inte möjligt för någon arbetsgivare att locka folk till industrin i tillräcklig omfattning om de anställda ständigt känner oro för sin hälsa på grund av brister i miljön. Undersökningar visar att sådan oro föreligger hos många. En förbättring av miljön på arbetsplatserna är därför en utomordentligt angelägen åtgärd.

Alla människor skall ha rätt till utbildning i linje med vars och ens anlag och intresse. Det är målsättningen för den nuvarande skolpolitiken, som centerpartiet varit pådrivande på och står bakom. Man måste emellertid fråga sig hur det blivit i praktiken.

Vårt skolväsende har brister. Det finns elever – och de är tyvärr inte så få – som inte förmår finna sig till rätta i skolan. De finner inte utbildningen tillräckligt intressant och stimulerande. Många av dem föredrar att utebli från skolan, att skolka. Dessa ungdomar går miste om, eller berövas, på de grundläggande förutsättningar som en utbildning ger.

Här måste ökade ansträngningar göras. Det gäller att förbättra de pedagogiska metoderna, att anpassa utbildningen till de enskilda människornas behov och förutsättningar. Detta innebär också att skolmiljön ges ökad uppmärksamhet. Hit hör frågor som klassernas och skolenheternas storlek. Till vår målsättning hör också ökad satsning på vuxenutbildningen.

Goda kommunikationer är en förutsättning för fortsatt utveckling. Människornas trivsel och välbefinnande kräver möjligheter att resa till arbete och rekreation, till olika slag av serviceinrättningar, till vänner och bekanta. Näringslivet måste ha en väl utbyggd godstransportapparat.

Det är inte väl beställt med dessa möjligheter för närvarande. Människorna upplever påtagligt hur trafikservicen försämras när järnvägs- och busslinjer läggs ner och väganlagen reduceras på många håll. De som inte har tillgång till bil blir nära nog utan kommunikationsmöjligheter och de som har sådan får finna sig i

allt sämre vägar. En upprustning måste till och därvid måste kollektivtrafiken ges hög prioritet.

Centerpartiet kräver en trafikpolitik som ger alla delar av landet en trafikförsörjning som främjar den regionala utvecklingen. Trafikpolitiken är och måste användas som ett instrument i lokaliserings- och regionalpolitiken. Skillnader i rese- och transportkostnader mellan olika landsdelar måste så långt som möjligt utjämnas. Det nya statliga transportstödet är en början, men det måste förstärkas och byggas ut. Också persontrafik måste integreras i detta system.

Folkomflyttningen, strukturrationaliseringarna och problem i nya stadsdelar kring de stora tätorterna har på senare tiden kommit i centrum av samhällsdebatten på ett alldeles särskilt sätt. Man talar om ”de nya fattiga”. Det är människor som – i regel utan egen förskyllan – hamnat bland socialhjälpstagarna.

De sociala kostnaderna främst i storstadsområdenas förortskommuner har sprängt alla gränser. Den explosionsartade stegringen har så gott som utan undantag direkt samband med inflyttningen i nya bostadsområden. Unga, friska familjer med normala inkomster har hamnat i bostäder som de inte har en chans att orka med ekonomiskt.

Hur har detta kunnat gå till? En rad samverkande faktorer har lett fram till ett krisartat läge i många av storstädernas förortskommuner. De nya bostadsområdena har befolkats med människor som antingen flyttat in från andra delar av landet eller sanerats bort från äldre bebyggelse i den egna kommunen. I båda fallen kommer de ifrån bostäder som de haft råd att bo i, men som de på grund av samhällsutvecklingen inte kunnat ha kvar.

Istället har de fått acceptera nyproducerade bostäder som blivit så dyra att de överstiger vad man kan klara med normal familjeinkomst. Man skall inte heller bortse ifrån att de nya storstadsförorterna till rätt betydande del befolkas med invandrare, som också utgör en utpräglad låglönegrupp.

Befolkningsomflyttningen inom landet och över gränserna har medfört att hävdvunna sociala kontaktnät brutits sönder. De unga familjerna har hamnat isolerade i en storstadsförort utan den naturliga kontakten med anförvanter och

vänner som ingår i det naturliga livsmönstret i ett samhälle. En tillfällig ekonomisk belägenhet får svåra ekonomiska och sociala konsekvenser. En tandläkarräkning kan göra familjen till socialhjälpstagare.

I debatten om ”de nya fattiga” har man krävt att socialhjälpens funktion omprövas. I klartext kan detta betyda en mera restriktiv bedömning av de fall där socialhjälp skall utgå. Detta är ingen konstruktiv metod att möta detta problem. Snarare kan man då göra de sociala verkningarna ännu allvarigare och mer djupgående om dessa människor i ännu högre grad än nu själva skall tvingas ta de sociala och ekonomiska konsekvenserna av en situation de mer eller mindre tvingats in i.

Den enda realistiska handlingslinjen är att bromsa folkmflyttningen och ge människorna arbete där de redan har sina bostäder. En kraftig dämpning av inflyttningen till storstäderna får sedan i sin tur till konsekvens att utbyggnadstakten där kan dämpas.

Man behöver inte riva fullt beboeliga äldre bostäder för att bereda plats för nya bostadskollosser vars invånare på sina hyror tvingas betala först rivningen av de gamla husen och sedan uppförandet av de nya.

En dämpad utvecklingstakt i storstädernas förortskommuner innebär även att dessa kan expandera i ett tempo som är anpassat efter den egna ekonomiska tillväxten.

I avtalsförhandlingarna har frågan om pensionsåldern spelat en viss roll. Jag betecknar det som ett viktigt framsteg att förhandlingsvägen få fram en sänkt pensionsålder. Men det räcker inte. Rättvisefrågan om den lagstadgade pensionsåldern är inte löst med det. Fortfarande kommer stora grupper att stå utanför möjligheten att erhålla full pension vid 65 års ålder.

Många har den möjligheten nu, fler får den genom förhandlingsuppgörelse, men alla får den inte. Detta kan inte accepteras, vilket ju så många gånger framhållits av Gunnar Hedlund. Kravet på rätt till full pension för alla vid 65 år kvarstår.

Familjens situation i det snabbt förändrade samhället kräver speciell uppmärksamhet från politikernas sida. Den betydelsefulla roll, som familjen har

som den första och vanligaste miljön för barnens uppväxt motiverar att vi noga överväger på vilket sätt de bästa förutsättningarna för väl fungerande uppväxtmiljöer skapas. De familjepolitiska åtgärderna har inte varit föremål för några viktiga reformbeslut på länge. Ekonomiskt stöd i olika former kan komma att kräva utbyggnad framöver, då resurser kan anvisas.

Framför allt kan det av oss föreslagna vårdnadsbidraget på ett verkningsfullt sätt bidra till att öka valmöjligheterna för föräldrarna mellan arbete i hemmet och utanför hemmet.

Vi har noterat goda framgångar för centerpolitiken under gångna år. Men mycket återstår. Vi har en jämlikhetsmålsättning, som vi kommer att arbeta energiskt för.

Vi vill bygga ett samhälle på människornas vilja till initiativ, verksamhet och ansvar. Vi vill förena initiativ och samverkan.

Ett huvudkrav nu är en aktiv näringspolitik. Näringslivet är vårt gemensamma instrument. Det måste utformas så, att det ger ökade möjligheter till framsteg och reformer. Miljöpolitiken har en avgörande betydelse för såväl trivsel som effektivitet. Vi är övertygade om att målet kan nås endast i ett decentraliserat samhälle.

Vår decentraliseringssträvan gäller både näringsliv, bebyggelse och samhällets styrelse. Människans trivsel och självförverkligande kräver ett decentraliserat samhälle, som ger henne möjligheter till inflytande över den egna tillvaron, i arbete och samhällsliv. Kommunal demokrati, länsdemokrati och arbetsdemokrati är viktiga led i detta.

Vi står inför svåra arbetsuppgifter. Vi har ett hårt jobb framför oss. Det är frågan om svåra avvägningar för 70-talet. Det kommer att krävas gemensamma tag – över partilinjerna. Den politiska striden är inte till för sin egen skull. Vår ambition skall vara att inte öka de partipolitiska motsättningarna. Vi måste vara beredda till gemensamma lösningar.

Centerpolitiken har noterat stora framgångar [3]. Vi kommer att fortsätta kampen för jämlikhet och trygghet i ett decentraliserat samhälle. Det kräver arbete, arbete och åter arbete. Det är allas vårt gemensamma arbete – alla

centermedlemmars arbete.

Vi som nu fått uppgiften att leda detta arbete har ett särskilt ansvar på oss. Vi skall inte ge några bragelöften. Men vi lovar att göra vårt bästa – och vi litar på det goda stödet från de många arbetande krafterna i centerrörelsens alla instanser.

Taggar

1970-tal, 1971, Centerpartiet, Installationstal, Inträdestal, Man, Politiska tal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/thorbjorn-falldin-installationstal-som-centerpartiets-partiordforande>